

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

П Р А В И Л Н И К
о условима и начину држања експерименталних животиња Медицинског
факултета Универзитета у Бањој Луци

Бања Лука, новембар, 2019. године

На основу члана 33. и 35. Закона о заштити и добробити животиња ("Службени гласник Републике Српске", број 111/08), члана 31., 32., и 33. Закона о заштити и добробити животиња ("Службени гласник БиХ", број: 25/09 и 9/18) и члана 18. Статута Медицинског факултета Универзитета у Бањој Луци, Наставно-научно вијеће Медицинског факултета Универзитета у Бањој Луци, на 1 редовној сједници, одржаној 14.11.2019., донијело је

**ПРАВИЛНИК
о условима и начину држања експерименталних животиња Медицинског
факултета Универзитета у Бањој Луци**

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим Правилником прописују се услови у погледу објеката и опреме који морају да буду испуњени приликом вршења експеримената на животињама, начин њего и поступања са експерименталним животињама (у даљем тексту „животиња“) при држању, репродукцији, коришћењу, превозу, начин лишавања живота за сваку врсту експерименталне животиње, као и садржина и начин вођења евиденције о држању и спровођењу експеримената на животињама.

**II УСЛОВИ У ПОГЛЕДУ ОБЈЕКТА И ОПРЕМЕ КОЈИ МОРАЈУ ДА БУДУ
ИСПУЊЕНИ ПРИЛИКОМ ВРШЕЊА ЕКСПЕРИМЕНАТА НА ЖИВОТЊАМА**

Члан 2.

Објект у коме се врши експеримент мора да буде изграђен и конструисан тако да се обезбиједи услови који одговарају свакој појединачној врсти животиње која у њему борави и омогући бјекство животиња, као и да се експерименти обављају што је могуће ефикасније, уз доследне резултате, употребу минималног броја животиња и изазивање најмањег степена бола, патње, стреса или трајних повреда животиња.

Члан 3.

Објект у коме се врши експеримент мора да буде физички одвојен и заштићен од осталих објеката у комплексу, са ограниченим бројем улаза како би се спријечило приступ неовлашћених лица.

Објект мора да има:

- 1) просторију за смјештај и чување животиње,
- 2) просторију за опште и посебне експерименте над животињама,
- 3) просторију за прање и смјештај кавеза, инструмената и друге опреме,
- 4) просторију за складиштење хране и просторке,
- 5) посебан простор (замрзњач) за одлагање и хигијенско складиштење лешева животиња.

Објект у коме се врши експеримент мора да има план одржавања објекта и опреме.

Смјештајни простор за животиње

Члан 4.

У корисничком објекту мора да буде обезбијеђен смјештајни простор за животиње који одговара врсти животиње и који:

- 1) има површину која омогућава макар минимум слободу кретања која је примјерен врсти животиње, као и испољавање природног понашања животиње;
- 2) омогућава посматрање животиње, уз веома минимално узнемиравање;
- 3) је конструисан тако да олакшава поступање са животињом;
- 4) је компатибилан са сврхом коришћења животиње у експериментима, како би се обезбијеђило добијање валидних научних података.

Смјештајни простор за животиње који је намењен за држање глодара може да се користи и за држање већих врста под условом да је технички прилагођен врсти животиње која ће се у њему држати.

Члан 5.

У смјештајном простору, животиње се држе у кавезима чија величина зависи од врсте животиња, а на начин да задовоље етолошке потребе животиња.

Кавези, изузев кавеза који су намењени за једнократну употребу, морају да буду направљени од од плексигласа са жичаним поклопцима.

Члан 6.

Смјештајни простор за животиње мора да има вентилациони систем, којим се обезбјеђује снабдијевање смјештајног простора свјежим ваздухом, смањење нивоа непријатних мириса, штетних гасова, прашина и узрочника обољења и одвођење вишка топлоте и влаге.

Вентилациони систем из става 1. овог члана мора да:

- 1) буде такав да у смјештајном простору обезбједи доток свјежег ваздуха у релативним временским интервалима, а то тако да степен прозрачивања износи 15 до 20 измјена ваздуха по часу, односно 8 до 10 измјена ваздуха по часу код мање густине насељености животиња у смјештајном простору, а без изазивања промаје;
- 2) има одговарајући капацитет којим се постиже загријевање и хлађење ваздуха.

III НАЧИН ЉЕГЕ И ПОСТУПАЊА СА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИМ ЖИВОТЊАМА

Члан 7.

Приликом вршења експеримената користе се животиње које су узгајане искључиво у ту сврху.

Члан 8.

Животиње које се користе у експериментима морају да се узгајају у објектима за узгој и паљвају искључиво из објеката за узгој.

Члан 9.

Приликом експеримента, као и при држању, репродукцији, коришћењу, превозу и промету, са експерименталним животињама мора да се поступа тако да се бол, патња, страх, стрес и повреде животиње сведу на најмању могућу мјеру.

Експеримент завочтање припремом животиње за коришћење у експерименту, а завршава се када даље посматрање животиње није потребно за тај експеримент.

У експерименту би требало користити најмањи могући број животиња, са најнижом степеном неурофизиолошке осјетљивости.

Члан 10.

Приликом спровођења експеримента требало би одабрати експеримент који проузрокује најмањи бол, патњу, страх, стрес, исцрпљеност или трајну повреду животиња, а којим се постижу научно прихватљиви резултати.

Експеримент који ће изазвати јак, трајни бол спроводи се под општом или локалном анестезијом или аналгезијом у циљу уклањања бола, патње, страха, стреса, исцрпљености или трајне повреде.

Изузетно од става 2. овог члана, анестезија се не примењује када:

- 1) изазива већу трауму од самог експеримента;
- 2) је некомпатибилна са самим експериментом.

У случају да у експерименту није могуће примјенити анестезију, требало би користити аналгетике и друге одговарајуће методе како би се бол, патња, страх, стрес, исцрпљеност или трајне повреде животиње смањиле на најмању могућу мјеру.

Ако анестезиране животиње послуже престанка анестезије имају јаке болове, требало би их третирати аналгетичким, а ако то није могуће требало би их одмах лиштити живота на хуман начин, под условом да то није у супротности са сврхом експеримента.

Члан 11.

У експерименту који изазива јак или трајан бол, стрес и патњу, животиња може да се користи само једном, без обзира да ли је примјенљива анестезија или аналгезија, осим ако ће током даљег експеримента:

- 1) животиња бити под општом анестезијом, која се одржава до смрти животиње, или
- 2) на животињу бити обављени само захвати који не узрокују велики бол и патњу.

Ако се животиња употребљава у више експеримената, сваки од тих експеримената обавља се у складу са условима прописаним овим Правилником.

Члан 12.

Експерименталним животињама мора да буде обезбијеђена одговарајућа храна и вода у довољним количинама примјерено врсти животиње, као и одговарајући мести примјерено здравственом стању и добробити животиње.

Свако ограничавање задовољавања физиолошких и еколошких потреба животиње требало би да буде смањено на најмању могућу мјеру.

Услови у којима се експерименталне животиње узгајају, држе или користе морају да се редовно контролишу.

Члан 13.

Свакој експерименталној животињи, у зависности од врсте и њених потреба, мора да се обезбеди слободан приступ храни, изузев ако то није у супротности са сврхом експеримента.

Храна мора да буде упакована у чисте, затворене и запечаћене вреће, на стикетом или јасно утиснутим датумом производње.

При izboru, proizvodnji i pripremi hrane za eksperimentalne životinje, kao i pri likom njenog pakovanja, prevoza i skladištenja, trebalo bi da budu preduzete sve mjere opreza kako bi se spriječila hemijska, fizička i mikrobiološka kontaminacija i kvarenje hrane.

Brzo kvarljiva hrana za eksperimentalne životinje mora da se skladišti u hladnjačama, frižiderima ili zamrzivačima.

Oprema za kranjenje mora redovno da se pere, čisti i dezinfikuje.

Ako se koristi tečna hrana ili hrana koja može lako da se kontaminira vodom ili urinom, hranilnice mora da se svakodnevno peru, odnosno čiste.

U korisničkom objektu i objektu za uzgoj, odnosno objektu za snabdjevanje mora da postoji plan vođenja evidencija o nabavci hrane.

Evidencija o nabavci hrane sadrži podatke o: vrsti i tipu hrane, proizvođaču kao i podatke o količini nabavljene hrane.

Član 14.

Eksperimentalnim životinjama mora da bude obezbjeđena prostirka koja je netoksična, suva, slobodna od infektivnih agensa, štetoina ili toksina, koja dobro apsorbuje tečnosti i ne sadrži prašinu.

Kao prostirka ne smije da se koristi struktina ili prostirka od drveta koje je hemijski tretirano, a za glodare mora da se koristi gotova, industrijski proizvedena prostirka.

Član 15.

Prostorija za skladištenje hrane i prostirke mora da bude hladna, suva i zaštićena od insekata i štetoina.

Član 16.

Eksperimentalnim životinjama mora da se obezbjeđi dovoljna količina pitke vode iz javnog vodovoda.

Eksperimentalnim životinjama mora da se obezbjeđi slobodan pristup čistoj, pitkoj vodi, osim ako to nije u suprotnosti sa svrhom eksperimenta.

Član 17.

U korisničkom objektu i objektu za uzgoj, odnosno objektu za snabdjevanje mora da postoji plan održavanja zdravstvenog statusa životinja, očuvanja dobrobiti životinja i ispunjavanja naučnih zahtjeva, koji obuhvata:

- 1) program mikrobiološkog praćenja i nadzora;
- 2) planove za postupanje u slučaju pogoršanja zdravstvenog stanja životinja;

- 3) definicije zdravstvenih parametara;
- 4) proceduru uvođenja novih životinja u objekat.

Члан 18.

Надлежно лице и лице одговорно за заштиту добробити животиња обезбјеђује редовну контролу и надзор здравственог стања и добробити експерименталних животиња, као и услове смјештаја експерименталних животиња, како би се спрјечили бол, патња, страх, стрес, iscrpljenost или трајне повреде животиње, а у случају уочавања nedostatka обезбјеђује спровођење одговарајућих мјера.

Контрола здравственог стања и добробити експерименталних животиња мора да се обавља најмање једном дневно како би се утврдило да ли има болесних и повријеђених животиња и како би се у складу са тим предузеле одговарајуће мјере.

Члан 19.

Експерименталне животиње превозе се на начин и у превозним средствима у складу са посебним прописима.

Приликом превоза експерименталних животиња, у превозним средствима мора да буде обезбјеђена довољна количина хране и воде, одговарајућа температура и вентилација, као и услови за спречавање прекомјерне буке и вибрације.

Поштомалац поштомље експерименталних животиња мора да обавјести примаоца о свим детаљима везаним за превоз, како би се обезбједило брзо и одговарајуће прихватање експерименталних животиња.

Прије сваког утовара, контејнери и опрема за пренос животиња мора да буде oprana, oчишћена, дезинфикована и опремљена довољном количином простирке.

Члан 20.

На крају сваког експеримента, лице одговорно за заштиту добробити животиња или ветеринар, одлучује о томе да ли ће се експерименталне животиње пустити на слободу, задржати у животу или лишити живота на хуман начин.

Члан 21.

Експериментална животиња се после обављеног експеримента може пустити на слободу, ако то није у супротности са принципима добробити животиње, ако су предузете све мјере за очување њене добробити, ако њено здравствено стање то дозвољава и ако није опасно по јавно здравље и околину.

Ако се експериментална животиња одржава у животу, лице одговорно за заштиту добробити животиња мора животињи да обезбједи његу која одговара њеном здравственом стању и услове смјештаја у складу са овим Правилником.

Ако постоји и најмања могућност да експериментална животиња трпи трајне болове и патњу или ако нису испуњени услови смјештаја у складу са овим Правилником, експериментална животиња се у шта краћем року на хуман начин лишавана живота.

Члан 22.

Експерименталне животиње се лишавају живота на начин и средствима у складу са посебним прописима, с тим што се дубоко бесвијесне експерименталне животиње могу искварити, али се не смију, без претходног анестезије, примењивати лијекови који паралелно мишиће прије губитка свјести и лијекови са курариформним ефектима, као ни смањивање електричном енергијом.

Лешеве малих експерименталних животиња се чувају у посебно намјењеном замрзивачу на -20 степени Целзијуса до коначног збрињавања.

Збрињавање лешева експерименталних животиња се спроводи у сарадњи са надлежном институцијом одговорном за коначно збрињавање утнутих животиња (Завод за ветеринарску медицину, комунално предузеће) на начин и у складу дефинисаним одговарајућим правилником те институције.

Члан 23.

Смјештајни простор за животиње мора редовно да се пере, чисти и дезинфикује.

Кавези, лојалнице, храналице и друга опрема морају редовно да се перу, чисти, дезинфикују, а по потреби и стерилишу.

IV САДРЖИНА И НАЧИН ВОЂЕЊА ЕВИДЕНЦИЈЕ О ДРЖАЊУ И СПРОВОЂЕЊУ ЕКСПЕРИМЕНТА НА ЖИВОТИЊАМА

Члан 24.

Лица која обављају експерименте на животињама воде годишњу евиденцију, у складу са законом којим се уређује добробит животиња, а која садржи податке о:

- 1) укупном броју и врсти животиња које су коришћене у експериментима;
- 2) броју и врсти животиња које су коришћене у експериментима према сврси експеримента;
- 3) броју и врсти животиња које су примљене у објект и датуму њиховог примања;
- 4) броју и врсти животиња које су у објекту утнуле.

Лица која врше експерименте на животињama, а у корисничком објекту држе и узгајају животиње за коришћење у експериментима, воде и евиденцију о броју и врсти животиња које узгајају.

Члан 25.

У корисничком објекту води се Регистар за спровођење експеримената на животињama, а садржи следеће податке:

1. Назив пројекта
2. Имена одговорних истраживача и сарадника за пројекту
3. Број рјешења Етичког одбора којим је одобрено вршење експеримента
4. Број и врста животиња које ће се користити у експерименту

Члан 26.

Истраживачи треба да буду обучени за рад на експерименталним животињama. Заслужени степен квалификованости зависи од самог експерименталног протокола.

Истраживачи су дужни да поднесу доказ о обучености за рад са експерименталним животињama.

То може да буде сертификат о завршеном курсу на Медицинском факултету или сродној институцији која се бави научно-истраживачким радом.

Члан 27.

Лица која врше експерименте на животињama, потребно је надzirати у провођењу њихових задатака док не постигну потребну стручну способност.

Лица која обављају експерименте на животињama као и лица која воде бригу о експерименталним животињama морају објављати стручну способност кроз послове које обављају, пријењем новости у тој области.

Члан 28.

Лица која обављају експерименте на животињama као и лица која воде бригу о експерименталним животињama, морају да испуњавају услове у погледу обучености о заштити и добробити експерименталних животиња.

Бригу и свакодневни надзор на експерименталним животињama може водити ветеринарски или медицински техничар, са ССС или стручно лице које је посебно обучено за рад у корисничким објектима, објектима за узгој и објектима за снабђевање и које врши стручни надзор као и сложене оперативне и манипулативне радње над животињama.

Стручно лице може бити доктор ветеринарске медицине или доктор медицине који је завршио одговарајућу обуку за рад са експерименталним животињama.

Члан 29.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja na internet stranici Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci.

Број: 18/11.816/2019
Датум: 02.12.2019



Председник
Наставно-научног вијећа
Проф. др Ратко Шкрбић